

Patiseti Ta'ū 10 2021-2031

Foomu lukuluku fakakaukau

**AK
HAVE
YOUR
SAY**

'Oku mau fiema'u ho'o laú felāve'i mo 'etau Patiseti Ta'ū 10 mei he 2021 ki he 2031

Kuo pau ke fakafoki mai ho'o foomú 'o 'oua toe tōmui ange 'i he 12 ho'atā Mōnite 22 'o Ma'asi 2021. Kātaki 'o lau 'a e Pepa Fakamatala ki he 'etau Fepōtalanōa'aki 'a ia 'oku ma'u 'i he akhaveyoursay.nz/recoverybudget pē 'i ha laipeli, senitā tokoni, pe ko ho'o telefoni ki he fika **09 301 0101** kimu'a pea ke 'ai ho'o fakamatalá. 'Oku 'i ai ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi 'isiu pea mo e ngaahi me'a ke fili 'a ia 'oku mau fiema'u ki ai ho'o laú. Kātaki vakai ki he fakahinohino ki he tukuhau 'apí 'i he 'initaneti 'i he akhaveyoursay.nz/fakahinohinotukuhau pea mo e lisi 'oe ngaahi 'uhinga'i lea 'oku ngāue'aki 'i he peesi 80 'o e Pepa Fakamatalá.

'Oku ke tau'atāina ke ke fili ke tali pe 'ikai. 'Oku mau fakalotolahi'i koe ke ke 'omai ho'o laú 'i he 'initaneti he akhaveyoursay.nz/recoverybudget, pe te ke fakafonu 'a e foomu ko 'eni 'o fakafoki mai 'i he taha 'o e ngaahi founa 'oku hā atú

'imeili

Scan ho'o foomu kuo 'osi fakafonú pea 'imeili ia ki he akhaveyoursay@aucklandcouncil.govt.nz

A'u tonu pe koe

'Ave tonu pe ho'o foomu kuo fakafonú ki ho'o laipeli fakakoló pe ko ha senitā tokoni.

Lī he Meili

Fa'o ho'o foomu kuo fakafonú 'i ha sila 'o meili ta'e totongi ki he tu'asila: AK Have Your Say, Auckland Council, Freepost Authority 182382, Private Bag 92 300, Auckland 1142.

'E fakakau ho'o laú 'i ha ngaahi pepa 'e tuku atu ki he kakaí. Ko e kotoa e ngaahi fakaikiiki fakatāutahá 'e tauhi malu ia.

Hingoa 'Uluaki _____

Hingoa Fakaiku _____

'Imeili pe tu'asilá _____

_____

_____

_____

Ko ho'o poate fakakoló _____

Ko ho'o fakamatalá 'oku ke fai ia ko ha fakafofonga 'o ha kautaha pe pisinisi? (Kapau 'oku 'io, fakapapau'i 'oku ke ma'u e mafai ke tuku mai ia) 'lo 'ikai

Hingoa 'o e kautaha pe pisinisi: _____

'Oku 'atā pe ke ke fili pe 'e fakafonu mai e fakamatala hokó kā 'e tokoni ia ke mau 'ilo'i 'oku mau fanongo ki he kotoa e kakai 'o 'Aokalaní.

Ko koe: Fefine Tangata Kalasi kehe

'Oku ke kau ki he kulupu ta'ū motu'a fē?

Si'i he 15 15-24 25-34 35-44
 45-54 55-64 65-74 75+

Ko e fē 'i he ngaahi me'a ni 'oku ne fakamatala'i ho matakali? (Kātaki 'o fili e lahi taha 'oku kau tonú)

Pākeha/NZ European
 Māori – iwi fē/Hapū 'oku ke kau ki ai?

Siaina 'Esia Tonga Hahake

Ha'amoá Tongan

'Initia Kōlea

'Otu Motu Kuki _____

Matakali kehe (Kātaki fakahā mai) _____

Ko e fakamatala fakatāutaha kotoa pe 'oku ke 'omi 'i he foomu ko eni 'e tauhi ia mo malu'i 'e he Kosilio Fakakolo 'a 'Aokalani 'o fakatatau mo e ngaahi tu'utu'uni tauhi malu ('oku ma'u he aucklandcouncil.govt.nz/privacy 'i he 'emau ngaahi laipeli pea mo e ngaahi senitā tokoni) pea mo e Lao Fakapulipuli 1993. 'Oku fakamatala'i 'e he 'emau tu'utu'uni ko eni 'a e founa 'oku mau lava 'o ngāue'aki mo vahevahe 'e ngaahi fakamatala fakatāutaha felave'i mo ha'atau fengāue'aki mo e kosilío, pea mo e founa 'e lava ke ke ma'u ai 'a e fakamatalá pea mo fakatonutonu e fakamatala ko iá. 'Oku mau tapou atu ke ke lau ke mahino 'a e ngaahi tu'utu'uni ko 'eni.

Fokotu'utu'u ki he Patiseti Fakaakeaké

Ke tali 'a e fehu'i 'oku hokó, kātaki 'o vakai ki he peesi 17 ki he 29 'o e Pepa Fakamatalá

'I he ta'u e 10 ka hokó 'oku fokotu'utu'u ke 'inivesi ha pa'anga 'e \$31 piliona 'i 'Aokalani ki he'ene ngaahi taumu'a ngāue. 'E lava heni ke mau fai homau ngaahi fatongia 'oku fiema'u 'e he kakai 'o 'Aokalani, fakafo'ou e ngaahi koloa kuo fu'u motu'a, tokanga taha ki he langa ha ngaahi naunau mo e fa'unga ke poupou'i e tupulaki 'a e tokolahi e kakaí, pea ke fakalalakala e ngaahi founga ke matatali 'aki e ngaahi faingata'a 'o e feliuliuaki 'a e 'eá pea mo hono tauhi ke tu'uloa 'a e 'ātakaí.

Tupu mei he ola 'o e COVID-19, 'oku fakafuofua 'e uesia 'a e pa'anga hūmaí 'aki e pa'anga e \$1 piliona. Makatu'unga ai, pea ke lava foki hono fai e ngaahi ngāue hā 'i 'olungá, 'oku mau fokotu'u atu ha hiki faka'angataha 'o faka'avalisi ki he pēseti 'e 5 ki he tukuhaui 'api fakalūkufuá 'i he 2021/2022 'o 'ikai ko e hiki peseti 'e 3.5 na'e 'uluaki palani ki aí. 'E toe foki pē 'a e hiki ki he pēseti 'e 3.5 he ta'u taki taha ha'ane lava ení. 'Oku mau fakaangaanga foki ke fakalahi e nō taimi nounou, hokohoko atu hono fakasi'isi'i e fakamolé pea fakatau atu 'a e ngaahi kekelekele/'api 'oku 'ikai ngāue'aki.

Ka ne ta'e'oua hono faka'aonga'i lahi e tukuhaui mo e mo'ua, ko e meimei \$900 miliona ko ia ne mātu'aki fiema'u ke 'inivesi 'i 'Aokalani kuo toe toloi ia mei he ta'u e tolu ka hokó ki ha ta'u kimui ange 'i he ta'u 'e hongofulú. 'E hoko eni ke ne fakatau'i e fakaakeake 'a 'Aokalani, toe 'ai ke tu'u laveangofua ange 'etau ngaahi sēvesi mo 'etau ngaahi koloá, mole mo ha pa'anga 'e laui miliona 'i he ngaahi tokoni pa'anga 'oku fakatauhua 'e he pulé'angá, pea toe fakangatangata 'e tau ngāue ke tali 'aki e ngaahi pole mei he liliu 'o e 'eá mo e 'ātakaí.

Ko e hā ha'o lau felāve'i mo e Patiseti Fakaakeaké?

Poupou'i 'Ikai poupou'i Me'a kehe 'Ikai 'ilo

Talamai e 'uhingá: _____

_____

_____

_____

_____

Feliuliuaki 'o e 'Ea

Ke tali e fehu'i ko eni kātaki 'o vakai ki he peesi 30-31 'o e Pepa Fakamatalá

Fakafou mai 'i he Te Tāruke-ā-Tāwhiri: Ko e Palani ki he 'Ātakea 'a 'Aokalani, na'a mau fanongo ai ki he kakai 'o 'Aokalani ki he'enua fiema'u ha ngāue lahi ange ki he 'eá mo e 'ātakaí. Ko e fokotu'utu'u patiseti ta'u 10 'oku kau ai ha fakamole mavahe ke fakafetaulaki'i 'aki e ngaahi faingata'a 'o e feliuliuaki 'o e 'ea.

Koe ngaahi tātaki atu ko 'eni ki he ngāue mo e fakamole 'oku 'uhinga ia he 'ikai te tau toe fakatau ha ngaahi pasi tisoló pea 'e tokoni foki ke fetongi 'etau ngaahi pasi tisoló 'aki e ngaahi pasi 'uhila mo haitolokena 'i he vave ni mai pē. 'E toe tokoni foki 'a hono fetuku e veve lahi mei he ngaahi lingi 'angavevé, tō ha ngahi 'akau tu'ufonua 'o lahi ange he fu'u 'akau 'e 2 miliona pea mo ha toe ngaahi palani ngāue kehe.

Ko e hā ho'o fakakaukau ki he fokotu'u ko 'eni ke fakamoleki ha pa'anga lahi ange 'i hono fakafetaulaki'i 'aki e feliuliaki 'a e 'ea?

Poupou'i 'a e fokotu'utu'u ke fakalahi e ngāue mo e fakamolé

'Ikai poupou'i hono fakalahi e ngāue mo e fakamolé

Me'a kehe

'Ikai 'ilo

Talamai ho'o 'uhinga: _____

_____

_____

_____

_____

Tu'unga lelei 'o e Vaí

Ke tali e fehu'i ko 'eni kātaki 'o vakai ki he peesi 35-36 'o e Pepa Fakamatalá

Talu mei he 2018 mo hono tokoni'i kitautolu 'e he Tukuhaui Tukutaha ki he Tu'unga Lelei 'o e Vaí ke fakapa'anga e ngaahi ngāue ke fakalelei'i 'aki hotau ngaahi uafu, ngaahi matātahi pea mo e ngaahi vaitafé. Na'e 'uluaki fakataumu'a eni ki he 2018 ki he 2028.

'Oku mau fokotu'utu'u ke fakalōloa atu e Tukuhaui Tukutaha ki he Tu'unga Lelei 'o e Vaí ki Sune 2031.

Fakalōloa atu e tukuhaui tukutahá

Ko hono fakalōloa atu e tukuhaui ko 'eni ki Sune 2031 'e tokoni ia ke hokohoko atu hono fakalelei'i e tu'unga 'o e vaí 'i he ngaahi feitu'u kehe 'o e koló, kau ai 'a e ngaahi matāfanga 'o Hobson Bay ki St Heliers, pea pehē ki he Taulanga Manukaú. Ko hono fakalōloa ko eni 'o e tukuhaui tukutaha 'e lava ke fakahoko ai e ngaahi ngāue 'oku tātaki mai ke kamata 'i he 2028/2029.

Hiki e tukuhaui tukutahá

Ke kamata hono langa ha ngaahi ngāue fo'ou ki he tu'unga 'o e vai he ta'u 'e ono kimu'a 'i he (2022/2023), pea ke fakalahi 'etau 'inivesi 'i he ngaahi polokalama fakafeitu'u ki he tu'unga 'o e vai 'i 'Aokalani kātōa, 'oku mau toe fokotu'u atu ke hiki fakata'u 'a e tukuhaui ko 'eni 'o fakatatau ki he palani hiki faka'avalisi 'o e hiki 'i he tukuhaui fakalūkufua (general rates).

Ko e hā ho'o fakakaukau ki he fokotu'u ko 'eni?

Poupou'i e fakalōloa pea mo e hiki

Poupou'i e fakalōloa pē

'Ikai poupou'i e ongo liliu

Me'a kehe

'Ikai teu 'ilo

Talamai ho'o 'uhinga: _____

_____

_____

Ngaahi ngāue ma'a e komiuniti

To answer this question please refer to pages Ke tali 'a e fehu'i ko 'eni kātaki 'o vakai ki he peesi 33-34 'o e Pepa Fakamatalá

'Oku laungeau 'etau ngaahi koloa fakakomiuniti hangē ko e ngaahi laipeli, ngaahi holo, ngaahi senitā fakakolo, ngaahi fale 'aati, ngaahi feitu'u mo e koloa 'i he 'etau ngaahi pa'ake 'a ia kuo faka'au ke motu'a pea 'oku fiema'u fakavavevave ha ni'ihiki ke fakalelei'i. Ko e totongi ko ia ki hono fakalele, monomono mo hono toe langa e ngaahi koloa ko eni 'i he ta'u 'e 10 ka hokó 'e malava ke 'ikai 'i ai ha pa'anga ia ki ha me'a fo'ou pe ko hono fakafo'ou. Ke tauhi 'etau ngaahi koloa lolotonga pea fakalelei'i pē 'omi ha koloa fo'ou, 'e ngalingali e toe lahi ange hono hiki e tukuhaú 'i he kaha'u

'Oku mau fokotu'u atu ha founa fo'ou ki he ngaahi sēvesi ki he komiuniti, hangē ko hono lisi pe fevahevahe'aki hono ngāue'aki ha ngaahi fale 'aia 'oku 'ikai fakafalala kiate kimautilu ke langa mo tauhi e ngaahi koloa ko eni. 'E lava eni ke ne holoki 'a e lahi 'o e 'ea cabon-dioxide 'oku tukuange atu ki he 'etimosifiá pea ne holoki ai 'etau ngaahi fakamolé 'aki ha'atau fengāue'aki fakataha mo ha ni'ihiki kehe ke fakahoko ha ngaahi tokoni mo sēvesi ki he komiuniti 'i he 'initaneti.

'I he kaha'ú, 'oku mau palani ke fakatahataha'i 'a e lahi 'o e ngaahi fale fakakomiuniti pea mo e ngaahi sēvesi ('a ia

'e ala iku ki ha tāpuni ha ngaahi fale) kae tukutaha 'emau tokangá ki hono toutou ngāue'aki tu'olahi e ngaahi naunau ko 'eni ki ha ngaahi 'uhinga kehekehe pea ngāue'aki mo e 'initaneti ke fakahoko fatongia ki ha ngaahi komiuniti 'oku kehekehe.

Ko e hā ho'o fakakaukau ki he fokotu'u ko 'eni?

- Poupou'i   'Ikai poupou'i
 Me'a kehe   'Ikai teu 'ilo

Talamai ho'o 'uhinga: _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Tu'utu'uni ki he tukuhau

Ko e ni'ihiki eni e ngaahi liliu 'oku mau fokotu'u atu ki he founa 'oku fika'i 'aki e tukuhau ki he ngaahi koloa 'api/kelekele. Ko e ngaahi liliu ko eni 'oku kehekehe pe 'ene uesia e 'api nofo'anga takitaha. 'E lava pē ke ne uesia pē 'ikai uesia ho 'api nofo'angá.

Ke sio ki he founa 'e lava ke liliu ai ho'o tukuhau 'api, pe ki ha fakamatala lahi ange kau ki he fokotu'u ko 'eni mo ha ngaahi fokotu'utu'u kimu'a pea ke toki tali e fehu'i, kātaki 'o lau 'a e Konga hono Fā (peesi 38-47) 'o e Pepa Fakamatala pe ko ho'o vakai ki he fakahinohino ki he tukuhau 'i he akhaveyoursay.nz/ratesguide

Ko e hā ho'o fakakaukau ki he ngaahi fokotu'u tu'utu'uni tukuhau ko 'eni?

	Poupou'i	'Ikai poupou'i	Me'a kehe	'Ikai teu 'ilo
Ko hono fakalōloa 'o e Tukuhau Tukutaha ki he 'Ātakai Fakaenatulá ke a'u ki Sune 2031 ke toe lahi ange e ngahi ngāue ki hono fakafepaki e mafola 'a e mahaki ko e kauri dieback, pea mo e fangamanu maumau mo mapule'i e 'akau vaó	☐	☐	☐	☐
Ko hono fakalahi 'a e 'Ēlia Lotokolo 'oku Tukuhaú koe'uhi ko e kelekele ko ia 'oku 'i ai ha fakangatangata fakakolo pē kuo ma'u ha ngofua ke langa pea faka'aonga'i he taimi ni ko e konga 'o lotokolo (tukukehe pē 'a Warkworth), ke nau totongi 'a e ngaahi tukuhau lotokolo 'o tatau mo e ngaahi 'api ofi mai 'oku nau ma'u 'a e sēvesi tatau	☐	☐	☐	☐
Hilifaki e tukuhau nofo'anga ki he ngaahi faama mo e ngaahi 'api kehe 'i he ngaahi 'Ēlia Tukuhau Fakakoló koe'uhi ke nau totongi 'a e tukuhau fakakolo tatau mo e ngaahi 'api ofi kiate kinautilu 'a ia 'oku nau ma'u 'a e sēvesi tatau	☐	☐	☐	☐
Fakalōloa 'e Tukuhau Tukutaha ki he Loto'ikolo (City Centre Targeted Rate) 'o a'u ki Sune 2031 ke tauhi 'etau ngaahi fakamole ki he fakalalakala 'i he loto'ikolo	☐	☐	☐	☐
Kamata'i 'o e Tukuhau Tukutaha 'a Rodney ki he Fakatafé (Rodney Drainage Targeted Rate) 'i he kelekele 'i Te Arai pea mo Okahukura 'a ia e lelei ia ki he ngaahi sēvesi ki hono fakatafe 'o e vai 'uha	☐	☐	☐	☐

‘Oku fokotu‘u ‘e he Poate Fakakolo ki he Konga ki ‘Olunga ‘o e Taulangá ha sēvesi fo‘ou ki ha pasi ‘i he vaha‘a ‘o Paremoremo mo Albany, ke fakapa‘anga ‘e ha tukuhau tukutaha. Ko e fē ‘i he ngaahi me‘a ko ‘eni ‘oku ke poupou‘i?

- Poupou‘i e fokotu‘u fika 1** – ko ha tukuhau tukutaha ‘e \$238 ki he nofo‘anga pe pisinisi ‘i ha ‘api/kelekele ‘oku tu‘u ‘o a‘u ki he mita ‘e 500 e lue ki ha tau‘anga pasi ‘oku teuteu langa
- Poupou‘i e fokotu‘u fika 2** – ko ha tukuhau tukutaha \$153 ki he nofo‘anga pe pisinisi takitaha ‘i ha kelekele ma‘a e ngaahi nofo‘anga ‘oku tu‘u ‘i he ‘ēlia lahi ‘o Paremoremo pea mo Lucas Heights ‘i he Poate Fakakolo ki he Konga ki ‘Olunga ‘o e Taulangá
- ‘Ikai poupou‘i ha taha pē ‘o e ongo fokotu‘u**
- ‘Ikai ‘ilo**

Talamai pe ‘oku ke nofo ‘i he feitu‘u ko ia:

Oku mau fokotu u atu ha ngaahi liliu kehe ki he ngaahi tukuhau mo e ngaahi totongí, kau ai a hono kamata‘i ‘o e Tukuhau Tukutaha ki he Fakatolonga Netiueka ‘Uhilá ke fakapa‘anga e polokalama ‘a e kosilió ki hono tutu‘u e ‘ulu ‘akau ‘oku nau uesia e ngaahi laine ‘uhilá pea mo ha ngaahi founa ke fakafoki mai ai mo e Tukuhau Tukutaha ki he Ngaahi Fale Nofo‘anga Totongí. ‘Oku ‘i ai ha‘o fakamatala ki ha taha ‘o e ngaahi liliu ‘oku fokotu‘u atu ki he ngaahi tukuhau mo e ngaahi totongi ‘e hilifaki atú (vakai ki he peesi 35, 36, 39-47)? (kātaki ‘o fakamahino‘i mai ‘a e fokotu‘u ‘oku ke talanoa ki ai).

Ngaahi Poate Fakakolo

Ke tali ‘a e fehu‘i ko ‘eni kātaki vakai ki he Konga hono Ono (peesi 55-66) ‘o e Pepa Fakamatala.

Ko e poate fakakolo fē ‘oku fai ki ai ho‘o lau?

Talamai ho‘o ngaahi fakakaukau kau ki he ‘emau fokotu‘utu‘u ki he poate fakakolo ‘i he 2021/2022 pea mo e ngaahi me‘a ‘oku mau uki ke kamata‘i – ‘oku tonu nai ‘emau fokotu‘utu‘u?

- ‘Oku ou poupou‘i kātota ‘e ngaahi fokotu‘u
- ‘Oku ou poupou‘i e konga lahi

- ‘Oku ‘ikai ke u poupou‘i e konga lahi
- ‘Oku ‘ikai ke u poupou‘i ha taha ‘o e ngaahi fokotu‘u
- Me‘a kehe
- ‘Ikai teu ‘ilo

Talamai ho‘o ‘uhinga _____

Ko e hā ‘a e me‘a ‘oku mahu‘inga kiate koe?

‘Oku ‘i ai ha‘o fakakaukau ki ha toe ngaahi me‘a kehe, kau ai ‘emau ngaahi fokotu‘utu‘u ki he ‘ū falé mo e ngaahi fa‘unga mo makatu‘unga ‘oku taau mo e tupu tokolahí pē ko e ngaahi koloa mo naunau mahu‘ingá (peesi 32, 48-53)?

‘Oku ke fiema‘u ke fakalahi e peesi ke ke tohi mai ai? Te ke lava ‘o tånaki mai ha ngaahi peesi kehe ka ke fakapapau‘i pē ko hono lalahí ‘oku A4 pea hiki ai ho hingoá pea mo ho ngaahi fika fetu‘utakí.